

Lukasz Ambroziak

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
Państwowy Instytut Badawczy
lukasz.ambroziak@ierigz.waw.pl

**ZMIANY W EKSPORCIE ROLNO-SPOŻYWCZYM
NOWYCH PAŃSTW CZŁONKOWSKICH UE:
ANALIZA METODĄ STAŁYCH UDZIAŁÓW
W RYNKU**

Streszczenie: Celem artykułu jest dekompozycja zmian eksportu produktów rolno-spożywczych siedmiu nowych państw członkowskich Unii Europejskiej (tj. Bułgarii, Czech, Litwy, Polski, Rumunii, Słowacji i Węgier) w latach 2004-2014. Wykorzystano do tego metodę stałych udziałów w rynku (*constant market share* – CMS). Zgodnie z tą metodą na zmiany eksportu wpływają cztery czynniki: efekt wzrostu popytu światowego, efekt struktury towarowej, efekt struktury geograficznej oraz efekt konkurencyjności. Przeprowadzone badanie wykazało, iż do wzrostu eksportu rolno-spożywczego nowych państw członkowskich UE w analizowanym okresie przyczynił się przede wszystkim efekt wzrostu światowego popytu na żywność, a także w istotny sposób efekt konkurencyjności (z wyjątkiem Węgier).

Słowa kluczowe: eksport, produkty rolno-spożywcze, nowe państwa członkowskie UE, metoda stałych udziałów w rynku.

Wprowadzenie

Celem artykułu jest dekompozycja zmian eksportu produktów rolno-spożywczych siedmiu nowych państw członkowskich (NPC) Unii Europejskiej, tj. Bułgarii, Czech, Litwy, Polski, Rumunii, Słowacji i Węgier, w latach 2004-2014. Aby to osiągnąć, zastosowano metodę stałych udziałów w rynku (*constant market share* – CMS), zgodnie z którą na zmiany wartości eksportu danego kraju między okresem bazowym a obliczeniowym wpływają cztery czynniki: 1) efekt wzrostu popytu światowego, 2) efekt struktury towarowej, 3) efekt struktury geograficznej, 4) efekt konkurencyjności.

Pierwsza część artykułu zawiera opis zastosowania metody stałych udziałów w rynku w badaniach handlu zagranicznego. W drugiej części zaprezentowano wyniki przeprowadzonego badania dekompozycji zmian eksportu rolno-spożywczego siedmiu nowych państw członkowskich UE.

Badanie przeprowadzono na podstawie danych dotyczących handlu rolno-spożywczego na sześciocyfrowym poziomie klasyfikacji HS, wyrażonych w USD i pochodzących z bazy WITS-Comtrade. Pod pojęciem produkty rolno-spożywcze rozumie się działy 01-24 klasyfikacji HS. Analiza obejmuje lata 2004-2014.

1. Metoda stałych udziałów w rynku w badaniu strumieni handlu zagranicznego

Jako pierwszy metodę stałych udziałów w rynku do badania strumieni handlu zastosował Tyszyński [1951]. Istotą zaprezentowanej przez Tyszyńskiego metody jest podział zmiany udziału danego kraju w eksporcie światowym na dwa czynniki: czynnik strukturalny i czynnik wyrażający konkurencyjność. Czynnik strukturalny określa hipotetyczny przyrost udziału danego kraju w eksporcie światowym między rokiem bazowym a rokiem obliczeniowym, gdyby utrzymał on swoje dotychczasowe (tj. z roku bazowego) udziały w każdym ze światowych rynków towarowych. Różnica między faktycznym udziałem danego kraju w eksporcie światowym w roku obliczeniowym a jego hipotetycznym udziałem w tym eksporcie, osiąganym przy założeniu utrzymania dotychczasowej jego pozycji na wszystkich światowych rynkach towarowych (efekt strukturalny), wyraża wkład w ten przyrost czynnika pokazującego zmiany konkurencyjności kraju w badanym okresie [Marczewski, 2014].

Pierwotna koncepcja była wielokrotnie przekształcana. Autorami jednej z modyfikacji metody stałych udziałów w rynku byli m.in. Leamer i Stern [1970], którzy poszerzyli pierwotny model o rynki geograficzne eksportu. W takiej też postaci metoda ta została zastosowana w niniejszym badaniu do dekompozycji zmian eksportu rolno-spożywczego wybranych NPC. Zgodnie z formułą zaproponowaną przez Leamera i Sterna objaśniana jest wartościowa zmiana eksportu produktów rolno-spożywczych analizowanych krajów między rokiem bazowym i obliczeniowym:

$$V_t^A - V_0^A = rV_0^A + \sum_{i=1}^n (r_i - r)V_{i0}^A + \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m (r_{ij} - r_i)V_{ij0}^A + \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m (V_{ijt}^A - V_{ij0}^A - r_{ij}V_{ij0}^A),$$

(1)

(2)

(3)

(4)

gdzie:

V_t^A – wartość eksportu rolno-spożywczego kraju A w okresie t ;

V_{it}^A – wartość eksportu produktu i przez kraj A w okresie t ;

V_{ijt}^A – wartość eksportu produktu i przez kraj A na rynek j w okresie t ;

r – tempo wzrostu światowego eksportu rolno-spożywczego między rokiem 0 i t ;

r_i – tempo wzrostu światowego eksportu produktu i między rokiem 0 i t ;

r_{ij} – tempo wzrostu światowego eksportu produktu i na rynek j między rokiem 0 i t ;

n – liczba produktów w eksporcie rolno-spożywczym kraju A ;

m – liczba partnerów handlowych w eksporcie rolno-spożywczym kraju A .

Na zmianę eksportu rolno-spożywczego danego kraju w danym okresie mają zatem wpływ cztery komponenty:

(1) efekt wzrostu popytu światowego (rV_0^A) – zmiana wartości eksportu będąca następstwem zmian w światowym handlu rolno-spożywczym (dodatni efekt oznacza wzrost światowego eksportu żywności);

(2) efekt struktury towarowej ($\sum_{i=1}^n (r_i - r)V_{i0}^A$) – zmiana wartości eksportu wynikająca ze struktury towarowej eksportu rolno-spożywczego danego kraju (dodatni efekt oznacza, że dany kraj specjalizuje się w eksporcie tych grup produktów rolno-spożywczych, których światowy eksport wzrasta szybciej niż eksport produktów rolno-spożywczych ogółem);

(3) efekt struktury geograficznej ($\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m (r_{ij} - r_i)V_{ij0}^A$) – zmiana wartości eksportu wynikająca ze struktury geograficznej eksportu rolno-spożywczego danego kraju (dodatni efekt oznacza, że dany kraj koncentruje się na eksporcie do tych krajów, do których światowy eksport rolno-spożywczy wzrasta szybciej niż światowy eksport rolno-spożywczy ogółem);

(4) efekt konkurencyjności ($\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m (V_{ijt}^A - V_{ij0}^A - r_{ij} V_{ij0}^A)$) – różnica między aktualną wartością eksportu a wartością trzech powyższych komponentów; zmiana wartości eksportu, której nie da się wytłumaczyć powyższymi efektami (dodatni efekt oznacza, że produkty rolno-spożywcze danego kraju są konkurencyjne na rynkach zagranicznych z innych powodów niż wymienione, tj. ich konkurencyjność może wynikać zarówno z czynników o charakterze cenowym, jak i pozacenowym).

Obliczenia wykonano na podstawie bilateralnych danych handlowych na poziomie sześciocyfrowym klasyfikacji HS. Dekompozycji zmian wartości eksportu dokonano dla poszczególnych lat, a także zagregowano wartości poszczególnych efektów dla całego okresu 2004-2014.

Eksport rolno-spożywczy nowych państw członkowskich UE metodą starych udziałów nie był często przedmiotem badań. Na przykład, Ambroziak [2014] analizował eksport rolno-spożywczy pięciu NPC, tj. Czech, Litwy, Polski, Słowacji i Węgier w latach 2004-2012, Fogarasi [2008] – eksport Rumunii i Węgier w latach 1999-2005, Fertő [2004] – eksport Węgier do UE w latach 1992-1998. Z kolei Bojnec i Fertő [2014, 2015] zbadali eksport rolno-spożywczy wszystkich państw członkowskich UE w latach 2000-2011.

2. Wyniki badania

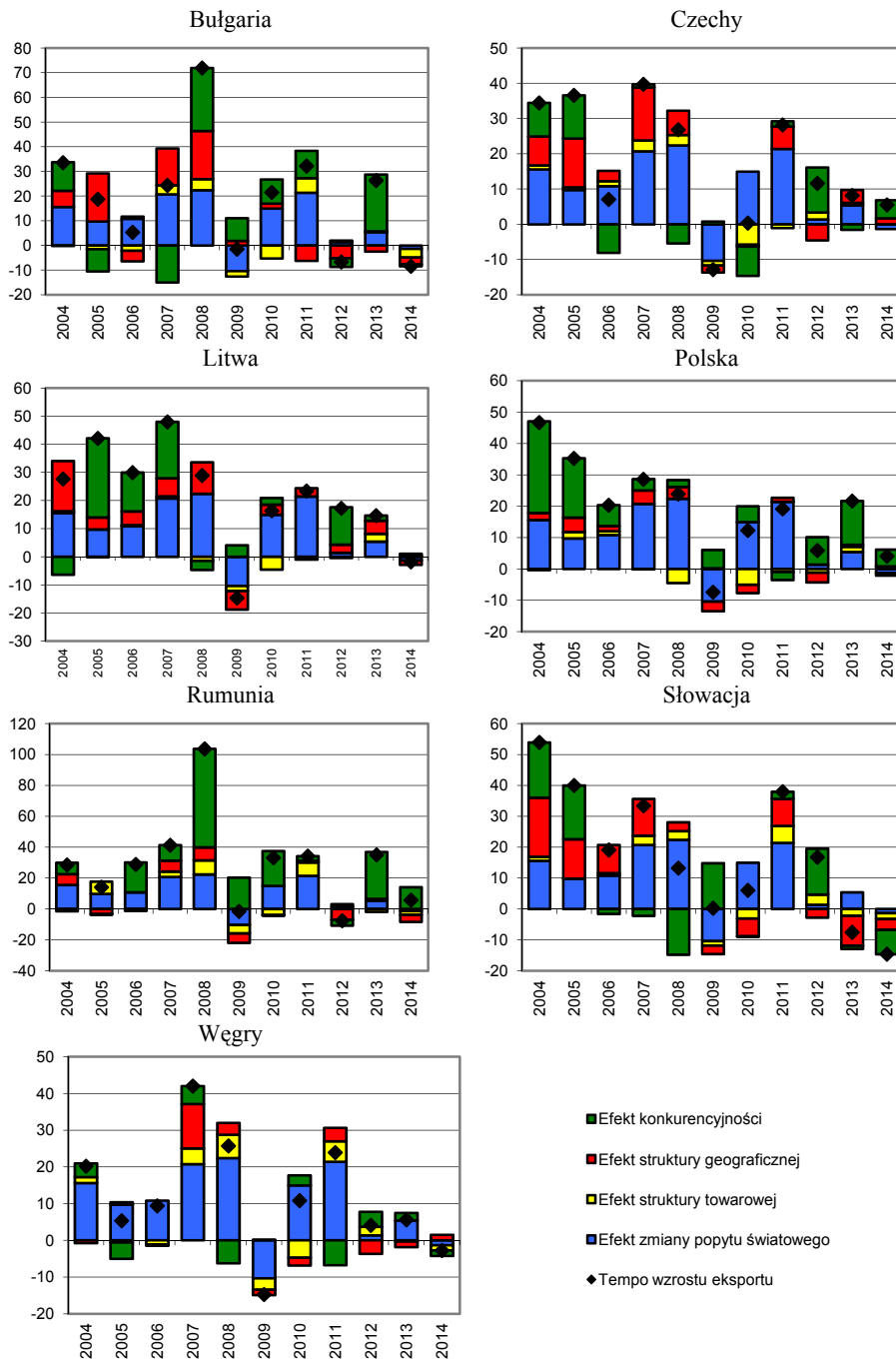
2.1. Dekompozycja wzrostu eksportu w poszczególnych latach

Zmiany eksportu rolno-spożywczego badanych NPC w latach 2004-2014 były w dużej mierze efektem zmian światowego popytu na żywność (rys. 1). Z wyjątkiem lat 2009 i 2014 efekt zmian popytu światowego był dodatni. Wartość tego efektu wyrażona w USD w danym roku różniła się pomiędzy poszczególnymi krajami, ale w ujęciu procentowym była taka sama. Wkład pozostałych efektów we wzrost eksportu rolno-spożywczego był silnie zróżnicowany, zarówno pomiędzy poszczególnymi krajami, jak i analizowanymi latami.

2.2. Dekompozycja wzrostu eksportu w całym analizowanym okresie (2004-2014)

Aby ocenić wkład poszczególnych efektów we wzrost eksportu rolno-spożywczego badanych NPC w całym analizowanym okresie (2004-2014), dokonano agregacji wartości tych efektów otrzymanych w poszczególnych latach.

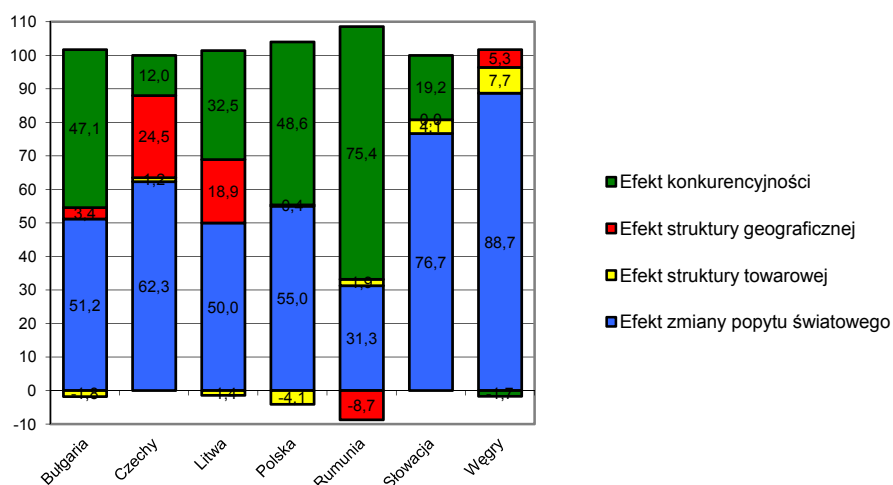
Wzrost eksportu rolno-spożywczego w nowych państwach członkowskich UE był, z wyjątkiem Rumunii, głównie efektem zmiany popytu światowego na żywność (rys. 2). Efekt ten miał największe znaczenie na Węgrzech i Słowacji, gdzie stanowił odpowiednio blisko 89% i 77% skumulowanego wzrostu eksportu rolno-spożywczego z lat 2004-2014. W Bułgarii, Czechach, Polsce i na Litwie efekt zmiany popytu światowego tłumaczył około 50-60% skumulowanego eksportu rolno-spożywczego, a w Rumunii – zaledwie 31%.

Rys. 1. Dekompozycja eksportu rolno-spożywczego wybranych NPC w latach 2004-2014 w % wartości eksportu z roku poprzedniego

Źródło: Na podstawie danych z bazy WITS-Comtrade.

Efekt struktury towarowej był dodatni w czterech analizowanych krajach, tj. na Węgrzech, Słowacji, w Rumunii i Czechach. Oznaczało to, że w strukturze eksportu tych krajów dominowały produkty, których światowy eksport wzrastał szybciej niż światowy eksport rolno-spożywczy ogółem. Efekt struktury towarowej miał największe znaczenie na Węgrzech, gdzie wyjaśniał blisko 8% skumulowanego wzrostu węgierskiego eksportu. Najmniej korzystną strukturę towarową eksportu rolno-spożywczego miała Polska, tj. jej eksport był skoncentrowany na tych grupach produktów, na które światowy popyt importowy wzrastał wolniej niż ogółem popyt importowy na żywność.

Rys. 2. Dekompozycja skumulowanego eksportu rolno-spożywczego wybranych NPC w latach 2004-2014 w % skumulowanej wartości wzrostu eksportu rolno-spożywczego w latach 2004-2014

Źródło: Na podstawie danych z bazy WITS-Comtrade.

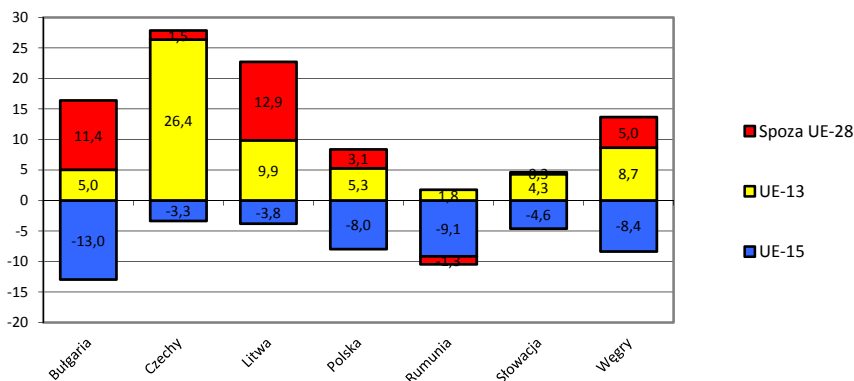
W analizowanych krajach, z wyjątkiem Rumunii, dodatni był efekt struktury geograficznej, jednakże jego wkład we wzrost eksportu rolno-spożywczego bardzo się różnił w poszczególnych krajach. W największym stopniu efekt struktury geograficznej przyczynił się do wzrostu eksportu Czech i Litwy. Skumulowana wartość tego efektu w latach 2004-2014 wyniosła odpowiednio blisko 25% i 19% skumulowanego wzrostu eksportu rolno-spożywczego tych krajów. Oznaczało to, że w czeskim i litewskim eksporcie przeważały kraje, do których światowy eksport rolno-spożywczy wzrastał szybciej niż światowy eksport rol-

no-spożywczy ogółem. Odwrotnie było w Rumunii, która eksportowała na rynki o relatywnie niskim poziomie popytu importowego na żywność.

W analizowanych państwach, z wyjątkiem Węgier, dodatni był efekt konkurencyjności. Największe znaczenie miał on w Rumunii. W latach 2004-2014 efekt ten wyjaśniał ponad 75% skumulowanego wzrostu rumuńskiego eksportu rolno-spożywczego. W Polsce i Bułgarii wkład efektu konkurencyjności we wzrost eksportu rolno-spożywczego wyniósł odpowiednio 48,6% i 47,1%, a na Litwie – 32,5% skumulowanego wzrostu eksportu w analizowanym okresie. W najmniejszym stopniu efekt konkurencyjności przyczynił się do zwiększenia eksportu rolno-spożywczego Czech i Słowacji.

2.3. Efekt struktury geograficznej

Dekompozycja efektu struktury geograficznej według głównych grup partnerów handlowych (UE-15, UE-13 i kraje spoza UE) wykazała, że państwa UE-15 miały ujemny wkład we wzrost eksportu wszystkich analizowanych NPC, a państwa UE-13 i kraje spoza UE – dodatni (z wyjątkiem eksportu Rumunii poza UE). Kraje Piętnastki były głównym odbiorcą produktów rolno-spożywczych pochodzących z badanych NPC (rys. 3). Światowy eksport rolno-spożywczy do państw UE-15 wzrastał wolniej niż światowy eksport rolno-spożywczy ogółem, stąd też negatywny wpływ tych państw na wzrost eksportu analizowanych krajów. Największy ujemny efekt struktury geograficznej generowały Niemcy, Włochy, Hiszpania i Grecja.

Rys. 3. Dekompozycja skumulowanego efektu struktury geograficznej w wybranych NPC w latach 2004-2014 w % skumulowanej wartości wzrostu eksportu rolno-spożywczego w latach 2004-2014

Źródło: Na podstawie danych z bazy WITS-Comtrade.

Dynamicznie wzrastał natomiast popyt importowy na żywność w niektórych NPC (a tym samym światowy eksport żywności do tych krajów), np. w Polsce, Czechach, na Słowacji, Litwie i w Rumunii. Stąd też dodatnia wartość efektu struktury geograficznej w eksporcie do państw UE-13. Szybciej niż przeciętnie na świecie wzrastał popyt importowy niektórych krajów spoza UE, a szczególnie Rosji, Białorusi i Ukrainy. Ujemny efekt struktury geograficznej generowały m.in. USA, Japonia i Korea Południowa.

2.4. Efekt struktury towarowej

Struktura towarowa eksportu Polski, a w mniejszym stopniu także Bułgarii i Litwy, była skoncentrowana na tych grupach produktów, na które światowy popyt importowy wzrastał w mniejszym stopniu niż ogółem światowy popyt importowy na żywność (tabela 1). Ujemny wkład we wzrost eksportu rolno-spożywczego w latach 2004-2014 dotyczył m.in. tytoniu i wyrobów tytoniowych, mięsa i podrobów, ryb i owoców morza, warzyw, przetworów z mięsa i ryb, przetworów z owoców i warzyw oraz napojów bezalkoholowych i alkoholowych. Dodatni efekt struktury towarowej w pozostałych NPC wynikał z większego udziału tych grup produktów, na które światowy popyt wzrastał szybciej niż popyt na import żywności ogółem. Dodatni wkład we wzrost eksportu rolno-spożywczego w latach 2004-2014 miały m.in. zboża, nasiona i owoce oleiste, tłuszcze i oleje zwierzęce i roślinne oraz odpady i pasze dla zwierząt.

Tabela 1. Skumulowany efekt struktury towarowej w wybranych NPC w latach 2004-2014 według grup produktów (działu HS) w mln USD

Dział HS	Bułgaria	Czechy	Litwa	Polska	Rumunia	Słowacja	Węgry
1	2	3	4	5	6	7	8
Efekt struktury towarowej	-72,3	80,9	-71,0	-965,0	127,6	121,1	511,6
01 Zwierzęta żywe	-10,5	9,4	-22,9	-76,6	-71,2	-12,5	-24,3
02 Mięso i podroby	-50,4	-4,9	-6,8	-294,3	-3,4	-6,4	-154,7
03 Ryby i owoce morza	-0,8	17,6	14,8	111,4	-3,0	-0,9	-0,8
04 Produkty mleczarskie	-5,0	-16,9	25,5	-16,7	-3,2	-11,1	3,5
05 Pozostałe produkty zwierzęce	-0,6	-0,4	0,8	18,6	3,0	-1,2	12,2
06 Żywe rośliny i kwiaty cięte	-2,4	-6,3	-5,6	-47,1	-0,3	-1,9	-14,5
07 Warzywa	-10,1	-19,7	-64,8	-271,4	-6,2	1,7	-42,6
08 Owoce i orzechy	5,0	-4,7	-31,3	-20,5	32,7	3,7	21,6
09 Kawa, herbata, przyprawy	19,8	49,8	21,2	101,1	8,1	51,0	26,7
10 Zboża	0,8	135,5	38,0	16,6	40,6	124,8	393,2
11 Produkty młynarskie, sól, skrobia	-0,9	-19,7	17,3	19,0	1,2	-17,4	-22,0
12 Nasiona i owoce oleiste	64,1	98,2	77,9	105,3	97,3	84,0	294,7
13 Ekstrakty roślinne	0,5	-6,0	1,6	1,1	0,3	0,2	0,3
14 Pozostałe produkty roślinne	-0,3	0,0	-0,3	1,0	-1,1	-0,1	-0,9
15 Tłuszcze i oleje zwierzęce lub roślinne	88,4	-27,6	7,4	26,1	119,5	-8,7	115,5

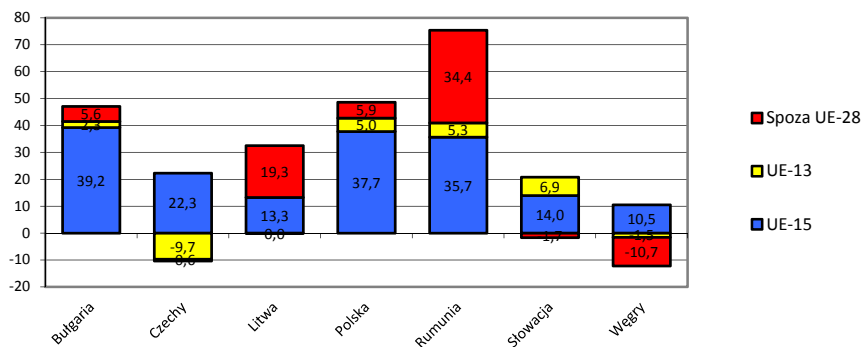
cd. tabeli 1

1	2	3	4	5	6	7	8	1
16	Przetwory z mięsa i ryb	-5,9	-16,2	-70,4	-170,0	5,6	-2,4	16,0
17	Cukry i wyroby cukiernicze	6,8	-61,9	-4,6	-142,6	-33,7	-142,4	-51,2
18	Kakao i przetwory z kakao	8,8	5,4	0,8	126,0	4,0	-7,5	3,5
19	Przetwory zbożowe i pieczywo cukiernicze	-9,5	11,0	1,1	4,8	-0,2	2,5	9,5
20	Przetwory z owoców i warzyw	-17,9	-2,7	-4,6	-207,2	-1,5	4,2	-117,5
21	Różne przetwory spożywcze	2,4	34,3	8,8	47,5	10,8	0,6	19,9
22	Napoje bezalkoholowe i alkoholowe	-34,0	-99,5	-17,7	-48,7	-24,4	7,0	-41,9
23	Odpady i pasze dla zwierząt	48,9	117,6	26,4	161,1	79,7	58,2	81,9
24	Tytoń i wyroby tytoniowe	-169,6	-111,5	-83,3	-409,4	-126,9	-4,4	-16,3

Źródło: Na podstawie danych z bazy WITS-Comtrade.

2.5. Efekt konkurencyjności według rynków zbytu

Dekompozycja efektu konkurencyjności według głównych grup partnerów handlowych (UE-15, UE-13 i kraje spoza UE) wykazała, że dodatni był efekt konkurencyjności w eksporcie wszystkich analizowanych NPC do państw UE-15. Wynikało to przede wszystkim z poprawy pozycji konkurencyjnej badanych krajów w eksporcie do Niemiec (szczególnie w Polsce, na Węgrzech i w Czechach), Wielkiej Brytanii (szczególnie w Polsce), Włoch (szczególnie na Węgrzech, w Czechach i Rumunii) oraz Francji (szczególnie w Polsce i Czechach, podczas gdy na Węgrzech pozycja konkurencyjna się pogorszyła). Na rynku austriackim wyraźnie zwiększyła się konkurencyjność producentów żywności z Czech, Węgier i Słowacji, na rynku hiszpańskim i greckim – producentów z Bułgarii i Rumunii, a na rynku holenderskim – producentów z Bułgarii, Polski i Rumunii.

Rys. 4. Dekompozycja skumulowanego efektu konkurencyjności w wybranych NPC według głównych grup partnerów handlowych w latach 2004-2014 w % skumulowanej wartości wzrostu eksportu rolno-spożywczego w latach 2004-2014

Źródło: Na podstawie danych z bazy WITS-Comtrade.

Ujemna wartość efektu konkurencyjności w czeskim eksporcie rolno-spożywczym do pozostałych NPC wynikała głównie z osłabienia pozycji konkurencyjnej w Polsce i na Słowacji, a w węgierskim eksporcie – w Polsce i na Litwie. Na Słowacji pogorszyła się konkurencyjność w eksporcie do Czech i Polski, podczas gdy wyraźnie wzrosła w eksporcie do Węgier. Przewagi konkurencyjne osłabiły się w litewskim eksporcie do Estonii i Łotwy, a w eksporcie do Polski litewskie produkty rolno-spożywcze wyraźnie zyskały na konkurencyjności. Z kolei w Polsce dodatni był efekt konkurencyjności w eksporcie do pozostałych NPC – z wyjątkiem Litwy. Największy dodatni wkład w efekt konkurencyjności kraje spoza UE miały w Rumunii i na Litwie. W przypadku Rumunii wynikało to z umocnienia pozycji konkurencyjnej m.in. w eksporcie do Egiptu, Jordanii, Izraela, Pakistanu i Arabii Saudyjskiej (głównie eksport zboża), a w przypadku Litwy z poprawy konkurencyjności w eksporcie do Rosji i Iranu. Ujemna wartość efektu konkurencyjności w eksporcie Węgier poza Unię to wynik m.in. pogorszenia konkurencyjności węgierskich produktów rolno-spożywczych na rynku rosyjskim i ukraińskim.

2.6. Efekt konkurencyjności według grup produktów

Efekt konkurencyjności w eksporcie rolno-spożywczym Rumunii w latach 2004-2014 był zdominowany przez trzy grupy produktów, tj. zboża, tytoń i wyroby tytoniowe oraz nasiona i owoce oleiste (tabela 2). W polskim eksporcie największy wkład w efekt konkurencyjności miały mięso i podroby, tytoń i wyroby tytoniowe, produkty mleczarskie, zboża, przetwory zbożowe i pieczywo cukiernicze oraz przetwory z mięsa i ryb. W eksporcie Bułgarii najbardziej na znaczeniu zyskały zboża, nasiona i owoce oleiste, tłuszcze i oleje oraz tytoń i wyroby tytoniowe, a w eksporcie Litwy również zboża, tytoń i wyroby tytoniowe, a także napoje, ryby i owoce morza oraz mięso i podroby. W czeskim eksporcie poprawiła się konkurencyjność takich grup produktów, jak: wyroby tytoniowe, odpady i pasze dla zwierząt, przetwory zbożowe i pieczywo cukiernicze, produkty mleczarskie oraz cukry i wyroby cukiernicze. Na Słowacji na konkurencyjności zyskały z kolei napoje, zwierzęta żywe, tłuszcze i oleje, cukry i wyroby cukiernicze oraz nasiona i owoce oleiste. Ujemna wartość efektu konkurencyjności w latach 2004-2014 na Węgrzech wynikała z utraty konkurencyjności w eksporcie zbóż, nasion i owoców oleistych oraz przetworów z warzyw i owoców, podczas gdy wyraźna jej poprawa nastąpiła w eksporcie tłuszczów i olejów, różnych przetworów spożywczych, napojów oraz tytoniu i wyrobów tytoniowych.

Tabela 2. Skumulowany efekt konkurencyjności w wybranych NPC w latach 2004-2014 według grup produktów (działu HS) w mln USD

Dział HS	Bułgaria	Czechy	Litwa	Polska	Rumunia	Słowacja	Węgry
Efekt konkurencyjności	1909,5	826,8	1699,5	11454,8	4984,9	565,5	-113,0
01 Zwierzęta żywe	-30,6	50,4	-55,0	-94,4	-6,6	137,3	53,7
02 Mięso i podroby	-83,7	-93,6	130,6	2753,3	157,3	26,8	-37,5
03 Ryby i owoce morza	-29,5	26,1	148,1	344,0	6,6	13,5	7,8
04 Produkty mleczarskie	82,8	119,0	-14,4	1093,0	96,4	34,7	37,6
05 Pozostałe produkty zwierzęce	2,3	11,6	3,6	-5,1	9,7	16,7	-15,3
06 Żywe rośliny i kwiaty cięte	-1,2	11,0	132,5	3,1	-0,2	7,6	-25,4
07 Warzywa	2,7	-19,9	116,2	120,6	32,3	-31,2	-77,8
08 Owoce i orzechy	0,1	10,7	122,3	22,6	-12,3	-2,9	-90,6
09 Kawa, herbata, przyprawy	30,9	63,5	6,2	336,2	1,3	79,0	22,0
10 Zboża	697,4	37,9	390,0	803,9	2368,9	-121,5	-732,3
11 Produkty młynarskie, sól, skrobia	70,1	5,4	32,9	10,9	11,8	30,8	-0,6
12 Nasiona i owoce oleiste	489,8	-12,6	-77,1	195,2	885,3	88,1	-231,8
13 Ekstrakty roślinne	1,6	-29,7	6,3	-9,0	0,0	-0,5	4,8
14 Pozostałe produkty roślinne	1,0	-1,4	1,3	-1,7	-0,6	-0,1	-4,7
15 Tłuszcze i oleje zwierzęce lub roślinne	163,9	-14,2	16,6	306,3	-5,3	91,8	314,8
16 Przetwory z mięsa i ryb	46,2	41,8	47,3	669,4	88,5	41,5	-48,7
17 Cukry i wyroby cukiernicze	2,1	75,8	-8,8	70,0	54,7	99,7	89,6
18 Kakao i przetwory z kakao	67,9	-15,2	51,4	435,6	37,3	-13,4	15,8
19 Przetwory zbożowe i pieczywo cukiernicze	45,3	168,6	76,6	750,4	57,7	17,9	80,8
20 Przetwory z owoców i warzyw	-20,6	-43,9	-8,6	282,2	-4,4	-8,6	-107,7
21 Różne przetwory spożywcze	20,2	5,4	83,1	673,3	93,4	31,9	227,6
22 Napoje bezalkoholowe i alkoholowe	-112,7	-123,5	259,2	325,9	48,2	104,8	197,3
23 Odpady i pasze dla zwierząt	55,4	100,2	-141,2	285,6	69,2	-35,7	33,4
24 Tytoń i wyroby tytoniowe	408,2	453,1	380,6	2083,2	995,7	-42,5	174,3

Źródło: Na podstawie danych z bazy WITS-Comtrade.

W analizowanych NPC można zatem zidentyfikować kilka grup produktów, których pozycja konkurencyjna umocniła się w eksporcie wszystkich bądź prawie wszystkich krajów. Dotyczyło to przetworów zbożowych i pieczywa cukierniczego oraz różnych przetworów spożywczych, tytoniu i wyrobów tytoniowych (z wyjątkiem Słowacji), przetworów z mięsa i ryb (z wyjątkiem Węgier), produktów mleczarskich (z wyjątkiem Litwy), ryb i owoców morza (z wyjątkiem Bułgarii) oraz zbóż (z wyjątkiem Słowacji i Węgier).

Podsumowanie

Przeprowadzone badanie wykazało, iż do wzrostu eksportu rolno-spożywczego nowych państw członkowskich UE w latach 2004-2014 przyczynił się przede wszystkim efekt wzrostu światowego popytu na żywność. Dodatni był

również efekt konkurencyjności – wyjątek stanowiły Węgry. Największe znaczenie miał on w Rumunii, a w mniejszym stopniu w Polsce i Bułgarii, a także na Litwie. W najmniejszym stopniu efekt konkurencyjności przyczynił się do zwiększenia eksportu rolno-spożywczego Czech i Słowacji.

Wyniki przeprowadzonego badania w większości potwierdziły wnioski, które we wcześniejszych analizach dotyczących konkurencyjności eksportu rolno-spożywczego otrzymali m.in. Bojnec i Fertő [2014, 2015], Fogarasi [2008], Ambroziak [2014], Ambroziak i Bułkowska [2014], Török i Jámbor [2013].

Literatura

- Ambroziak Ł. (2014), *The agri-food exports of the new EU Member States: a constant market share analysis* [w:] Md. Mahbubul Hoque Bhuiyan (red.) *Proceedings of 28th International Business Research Conference, 8-9 September 2014*, World Business Institute Australia, http://www.wbiworldconpro.com/pages/previous_confo/spain-conference-2014 (dostęp: 10.04.2016).
- Ambroziak Ł., Bułkowska M. (2014), *Role of Poland in foreign trade in agri-food products of the European Union* [w:] I. Szczepaniak (red.), *Assessment of the competitiveness of Polish food producers in the European Union*, Institute of Agricultural and Food Economics – National Research Institute, Warsaw.
- Bojnec Š., Fertő I. (2014), *Agri-food exports from European Union Member States using constant market share analysis*, „Studies in Agricultural Economics”, No. 116, s. 82-86.
- Bojnec Š., Fertő I. (2015), *Does enlargement has caused intra and extra European Union agri-food trade?* „Bulgarian Journal of Agricultural Science”, No. 21, s. 1-15.
- Cheptea A., Gaulier G., Zignago S. (2005), *World trade competitiveness: A disaggregated view by shift-share analysis*, Working Papers No. 2005-23, CEPII research center.
- Fertő I. (2004), *Agri-food trade between Hungary and the EU*, Századvég, Budapest.
- Fogarasi J. (2008), *Hungarian and Romanian Agri-Food Trade in the European Union*, „Management”, No. 3, s. 3-13.
- Leamer E., Stern R. (1970), *Quantitative international economics*, Aldine.
- Marczewski K. (2014), *Dekompozycja zmian salda obrotów polskiego handlu zagranicznego na czynniki zewnętrzne i wewnętrzne w konwencji modelu CMS* [w:] K. Marczewski (red.), *Koniunktura gospodarcza świata i Polski w latach 2011-2014*, IBRKK, Warszawa.
- Török Á., Jámbor A. (2013), *Agri-food trade of the New Member States since the EU accession*, „Agricultural Economics – Czech”, No. 59, s. 101-112.
- Tyszyński H. (1951), *World trade in manufactured commodities, 1899-1950*, „The Manchester School of Economic and Social Studies”, No. 19, s. 222-304.

CHANGES IN THE AGRI-FOOD EXPORTS OF THE NEW EU MEMBER STATES: A CONSTANT MARKET SHARE ANALYSIS

Summary: The aim of the paper is to identify driving forces of the exports growth of agri-food products in the New EU Member States, namely Bulgaria, the Czech Republic, Hungary, Lithuania, Poland, Romania and Slovakia in years 2004-2014. To assess the factors of the exports development the constant market share (CMS) model was employed. According to the CMS approach, the exports growth depends on: the world demand effect, the commodity composition effect, the market distribution effect and the competitiveness effect. The obtained results show that the agri-food exports development of the New EU Member States in the period in question was mainly influenced by a favourable world demand effect. Except for Hungary, also the competitiveness effect contributed to the agri-food export growth.

Keywords: export, agri-food products, New EU Member States, constant market share method.